

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII.

V Ljubljani v sredo 6. decembra 1854.

List 97.

Saj bi bilo vendar prav, če bi skušali več živinske klaje (hrane) pridelovati.

(Konec.)

Kakor pri vsaki reči tudi pri ti brez izgovorov ne bo. Reklo se bo: če homo bolj za klajo skerbeli, pa ne bomo imeli kaj na prodaj peljati, ne bo žita ne slame. Al ta izgovor je prazen, če si gospodar le klaje in žita v pravi razmeri prideluje, — potem ne bo une preveč, tega pa ne premalo; naša beseda je le: da obojega naj bo ravno prav. Ako se klaje prideluje toliko, kolikor je ta in una kmetija pripuša, in gospodar v pridelovanju klaje umno ravna, naj nam verjame, da mu ne more nikakor v škodo biti, ampak v gotov dobiček mu bo, ker bo potem zamogel več živine in boljši rediti in po nji povzdigniti kmetijo svojo. Res je, da na tisti njivi, kjer detelja stoji, se ne bo našlo žita za prodaj, vendar je pa tudi poterjena resnica, da enmalo manj žita, pa enmalo več klaje zboljšuje kmetijo veliko bolj, kakor če se nasprot ravna in več žita pa celó malo klaje prideluje. Tega zapopasti ni težko.

Če se zavolj žita zanemarja klaja, to je, če se v primeri z žitom prideluje premalo živinske piče pa preveč zernja, ima gospodar res velik kos zemlje z žitom obsejan, — al vprašanje je: kolikšen pridelk žita in slame bo dal ta kos zemlje? Odgovor na to vprašanje je gotov tale: da donesek žita in slame v tacih okoljšinah bo le majhen. Pa zakaj? Zato: Če gospodar zanemarja klajo, to je, če je ne prideluje toliko, kolikor je je primerno za njegovo kmetijo, ne more dosti živine imeti; če pa ima premalo živine, ni mleka in tudi za mesarja nima živine, pa tudi gnoja ne; s čim bo gnojil? in koliko bo pridelal na taki zemlji? In, postavimo, da ima pri vsem tem, da malo klaje pridelal, več živine, — kako šna bo ta živina? Če hoče živina gospodarju dobiček donášati, ne pride na to, da ima le več repov v hlevu, ampak na to: kako jo redi. Dve kravi, če imate dosti klaje, donášate po gotovih skušnjah več dobička, kakor štiri, če stradajo.

Če tedaj gospodar nima toliko živino, kolikor bi bil je imel imeti po velikosti svoje kmetije, bojo njegovi pridelki žita in slame zmiraj pičli, ker njiv ne more gnojiti, kakor je treba, in kako bo gnojil, če nima dosti živine in dobro rejene? Kdor pa si dá le po vrabcih gnojiti, svoje žive dni ne pride iz slame na pirnico. Zakaj, če že žito ne more veselo rasti, ako se mu ne gnoji zadosti, ima še to lastnost, da povživa veliko redivnih drobcev iz zemlje in da njiva čedalje bolj peša, če leto za letom mora le žito roditi.

Če pa si gospodar prizadeva več klaje pridelovati, to je toliko, kolikor je prav za njegovo kmetijo, je pa vsa druga, in dobro se plačuje, če je žitu tudi več prostora vzel in ga dal klaji.

Zakaj? Zato, ker z obilnišo klajo si bo zamogel več živine rediti, z obilnišim gnojem njive bolje gnojiti, in manjši kos pa dobro pognojen mu bo donášal več žita in slame, kakor velika pa pusta zemlja. In ker bo z žitom verstil klajo, bo njiva zmiraj rahla, čista, močna, rodovitna — pridelki tedaj na nji zmiraj večji.

Recimo pa — čeravno ne damo veljati — da gospodar od tega časa manj žita in slame prideluje, odkar seje enmalo več klaje pa enmalo manj žita — je vendar gotovo, da tisti manjši pridelk žita se obilo nadomestuje po lepši in boljše rejeni živini, ktero gospodar ravno tako lahko speča in dobro proda kakor žito. Al morebiti ne? Kaj je morebiti gospodar na zgubi, če namesto žita more prodajati teleta ali pa kravo ali vola? Gotovo da ne!

Iz vsega tega tedaj, kar smo v tem spisu rekli, posnetim z gotovih skušnj, bo menda vsak umen gospodar, ki se ne derži terdovratno starega kmetovanja, lahko spoznal, da brez primerne pridelovanja klaje in pomnoženja živine, se vsaka kmetija le klaverno vede, in če ima gospodar polje, ga zamore k obilnišim in boljšim pridelkom siliti le z živino.

Vendar mi priporočamo le primerno mero klaje, to je tolikšno, da je klaja z žitnim pridelkom v pravi primeri, in če ima gospodar že dosti seno žet, mu ni treba se obsevati njiv s klajo. Rečemo celó, da bi kmetovavec napčno ravnal, če bi premalo žita pa preveč klaje sejal in vse svoje dohodke edino le v živinoreji iskal. Že za tega voljo bi bilo to napčno, ker umen gospodar ne sme svojega dobička nikdar le na eno kvarto staviti. Le v tacih krajih, ki so blizo velicih mest, kamor se vsi živalski pridelki hitro in z dobičkom spečavajo, se zna živinoreja povzdigniti čez vse drugo, — drugod pa ne.

Drugikrat bomo razlagali, ktera primera med klajo in žitom je prava.

Poslavljenje fabrikantov in obertnikov.

Pri letošnji veliki obertnijski razstavi v Monakovem na Parskem so se fabrikanti in obertniki iz več dežel našega cesarstva z razpostavljenim blagom tako lepo skazali, da mnogim izmed njih so bile častne svetinje ali pa pohvalne pisma dodeljene.

Prebiraje imenik poslavljenih fabrik in obertnijstev, ki ga je dunajski vradni časnik na znanje dal, nahajamo ondi, da

na *Krajnskem* so častne svetinje prejeli:

papirnica v Vevčah pod Ljubljano za nje posebno dober, močen in lepo ravnolično izdelani pisni papir;

e. k. rudarija v Idrii za veliko in imenitno obertnijo z živim srebrom in mnoge poprave v nji;

sladkorija (cukrofabrika) Arnstein-Eskelesova (ki imata fabriko tudi v Gradcu) za posebno dober sladkor (cuker).

Na *Koroškem* so bili z velikimi častnimi svetinjami poslavljeni:

Bratje Moro za posebne žlahne sukna mnogih barv,

Rosthorn in Dikman v Prevalu za umetno napravo mnogoverstne rovljene železnine,

Ferd. grof Egger v Bistrici in Lipici tudi za enako železnino,

Paul in Edmund baron Herbert v Celovcu za mnoge svinčene beline.

Pohvalne pisma so prejeli:

J. Rienerjeve fužine (v Belaku) za posebno dobro jeklenino,

Gust. grof Eggerjeve fužine za dobro jeklenino.

K. grof Christallniggove fužine za zboljšanje naprav pri izdeljavi sirovega železa.

Na *Štajarskem* so bili s častnimi svetinjami poslavljeni:

B. Vivatova steklarnica ali glažuta (poleg Marburga) za dobro in cenó sklenovino (glažovino).

J. Perger v Gradcu za posebno umetno izdelane puške.

Pohvalne pisma so prejeli:

P. žl. Putzerova železnarnica (poleg Cela) za umetno porabo odpadkov pri izdeljevanju šinj;

F. Rotsch za posebno lepe gladeže;

J. Fritz v Gradcu za posebno dober klavír.

Pohvaljene so tudi bile:

Ženi K. Zinicova in A. Naglicova in pa dekleti K. Naglicova in M. Safarova iz horvaške granice za tako delječ poslano in od njih izdelano predivo.

Potovanje po okrajnah nebá.

(Dalje.)

„Če je pa že le res, da nas tû in tam oči zape-ljujejo, na koga se pa čemo v prihodnje zanašati?“

Le zdravega uma in pameti nikar ne zanemarjajte! Preden kaj o tem verjamete, dobro presodite: je li tudi mogoče ali ne. Sicer mislim, da vam ni neznan, koliko vam bistroumnost zvezdogledov pomaga; kaže vam to vsaka pratika. Al nam zvezdogledi ne povedó natanko vsako leto: kolikokrat bo solnce in luna mraknila? in še celó ob kateri uri in ob kateri minuti se bo to zgodilo? Če bi ne bili v pratiki oznanila brali, če bi ne bili zvezdogledi popred tega prerajali, bi utegnile vas stare babje vraže v grozen strah pripraviti, da bi se vam kaj hlače tresle. Vsak se bo še spominjal velikega solnčnega mraka v letu 1842. Pratike so ga bile naj pred n-znanile in še s prižnic so vam oznanovali, kaka tema bo pri jasnem nebu vladala, — pa vse to še le ni moglo vas babjih vraž oteti! Komaj se stemní, so že nekteri kričali: „Sodni dan je, svet se bo pogreznil, vsega bo konec!“ Še Dunajčani si posmehovaje pripovedujejo, kak strah je branjevke na „Naschmarktu“ prevzel. One, ki so sicer žive podobe prederznosti, da se ne vstrašijo živega vruga ne, so bile skorej groznega strahu obno-rele; poderle so štante, padle ena čez drugo — pa ne v lase kakor je sicer njih navada — ampak v omedlevico. — Kdo bi vam bil mogel to prerokovati, kakor zvezdo-gledi, ki beró v bukvah stvarjenja, ki jih je vsegamogočni Bog na nebu milostno odperl? Oni so naj pred s pomočjo svojih očí in pripravnih daljnogledov nebo pregledovali in si znamenitne reči zapazili, oni so tisuč in tisuč let dogodivšine zvezd neutrudljivo nabirali. Vedno so si prizadevali boljšega orodja napraviti si, da so mogli bolj natanko stvari na nebu pregledovati, njih velikost, od-

daljenost in pota premerjati. Kar so prerajali in pre-merili, niso pred poterdili, dokler niso zvezde na nebu znajdenih resnic dokazale. Kdo bi pač še dalje dvomil, da bi taka poštena neutrudljivost in toliko prizadevanje nobenega žarka resnice ne dalo? S tem so se zvezdo-gledi naučili, kako se morejo prikazni na nebu ne le za kakih sto let naprej oznanjati, ampak za tisuč in tisuč let. Najdba ene resnice je k drugi znajdbi pripomogla: Možje naj bistrejšega uma, kar jih poznamo, so se vzdignili za najdbo resnic, — za Kopernikom so prišli Galilej, Newton in Kepler. Zadnji je na dela prejšnjih ne-premakljive postave opiral, ktere nas učé prerajtovati pota svetov ter nam kažejo vsakdanje mesto zvezde na nebu. Keplerjeve postave so se po Tiho Brahe-tovih skušnjah naj pred poterdile, in od tistega časa do današnjega dneva jih poterdujejo skušnje celih dve sto let. Vsak vnovič najden planet spričuje veljavnost Keplerjevih resnic. Ko je William Heršel 1781 Urana najdel, so zamogli s pomočjo Keplerjevih postav že v 4 letih prerajtati, da Uran v 84 letih krog solnca priplava. Ko je leta 1801 Piacci najdel Cerero, pa v kratkem potem zbolel, da je ni mogel več ogledovati, je ni mogel po zadobljenem zdravju zopet najti. Nobeden mu je bi ne bil vedil pomagati iskati, ko bi ne bilo Keplerje-vih postav; z njimi pa so prerajtali, na katerem mestu neskončnega neba Cerera tičí. Novo spričbo poterjenih postav je prinesel Hallejev komet, ki se je bil nekaj čez 70 let našim očém skríl. Po teh postavah se je nje-gova pot prerajtala, in, glej, ob prerokovanem času se je pokazal! Ali to ni živo spričevanje velikih resnic naravnih postav, po katerih se svetovi gibljejo? Zdaj saj ne bote več prerokovanja zvezdogledov la za zgolj uganjevanje imeli, ki se včasih spolnuje, naj večkrat pa ne. Kako lepo govori Littrow v svojih bukvah z naslovom „Wunder des Himmels“ (čuda na nebu): „Ktera dru-zih učenost“ — pravi — „ki se ne opira na matema-tiko, daje tako natančne zapopadke in spričala? Na polji te učenosti ni tistega brezumnega in pokvarjenega govorjenja, ne tiste nesrečne teme, ki v nekterih drugih učenostih kakor plevél poraša ter cvetlice zadušuje. Ra-čunstvo (matematika) nas učí spoznavati resnico, veleva zametovati vraže in kvante“ itd.

(Dalje sledí.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Kopra v Istrii 30. nov. Pametni in spre-vidni tukajšni možje stranoma talijanskega, stranoma po-talijančenega naroda, kateri so od nekdej, pa morebiti deloma tudi po krivici, veljali kot protivniki slavjansčine, so vendar, kakor se čuje, resno začeli spoznavati, da v deželi, kjer je večina stanovavcov slavjanskega na-roda in jezika, je živa potreba dati priložnost ali celó naložiti dolžnost mladini, da se učí po šolah slavjanskega jezika, ki ga bo prihodnje potrebovala v djanskem življenji, naj že je v duhovnem, pravoslovskem, zdravniškem ali kte-rem koli stanu, ki ima z ljudstvom opraviti. In slišali smo — sceloma nenadno — da so oni možje objavljali svoja željo, da bi se kmali ustanovila na kopriškem gim-nazji tudi učiteljska stolica za slavjanski jezik (kte-remu so tukajšni Talijani začeli réči „lingua slava“, in pozabljati počasi nekdanjo zabavljivo ime „lingua schiava“). Nadjati se tedaj smemo, da ni več tako daleč oni čas, ko se bo spolnila pravična želja, ki je tudi želja sl. de-želskega poglavarstva, in da se bo doversila slav. stolica kakor hitro se bo odstranilo še nekaj zaprék, ki še dozdej ovirajo vpeljavo njeno. Tako bo Koper, kte-rega tri strani: Boždraga, Zubenaga in Griža (od tod morebiti tudi tû stanujoča naj bogatejša rodo-vina Grizoni) še pričujejo njega starodavni izvir, sča-